

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Факультет суспільно-гуманітарних наук та права
Кафедра історії та археології

Затверджено на засіданні кафедри
історії та археології
завідувач кафедри С.І. Пачев
протокол № 1 від 2 вересня 2024 р.

Назва освітнього компонента <i>Обов'язковий/вибірковий</i>	Культура та побут народів Північного Приазов'я <i>Вибірковий</i>
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Назва спеціальності	014.03 Середня освіта. Історія та громадянська освіта 032 Історія та археологія
Назва освітньої програми	ОП Середня освіта. Історія та громадянська освіта; Історія та археологія
Рік викладання Семестр	2024-2025 непарний
Викладач	Крилова Алла Миколаївна кандидат історичних наук, доцент
Посилання на профайл викладача	http://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-istoriyi/sklad-kafedri-istoriyi/krilova-alla-mikolayivna/ https://www.webofscience.com/wos/author/record/V-3496-2017 https://orcid.org/0000-0002-9507-1818 https://www2.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211294259
Контактна інформація та комунікація (зворотний зв'язок) з викладачем	0987905595 Krylova Alla@mspu.edu.ua онлайн-консультації у робочий час: через систему центру освітніх дистанційних технологій, Telegram, e-mail
Сторінка освітнього компоненту на сайті ЦОДТ	https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=3001

АНОТАЦІЯ

Навчальний курс «Культура народів Північного Приазов'я» є невід'ємним складником системи підготовки викладачів історії за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” і є необхідною складовою вивчення таких нормативних дисциплін, «Новою історія України», «Новітня історія України», «Нова історія Західної Європи та Америки», «Новітня історія Західної Європи та Америки», «Історія слов'янських народів». Узагальнені та систематизовані теоретичні історичні надбання, запропонована послідовність тем і їхнє поєднання створюють умови для логічного засвоєння змісту дисципліни. Питання, що розкривають сутність відповідних тем, забезпечують викладення методологічних основ дисципліни. У теоретичному матеріалі, завданнях до практичних і для самостійних занять хронологічно висвітлені головні етапи становлення вітчизняної культури у різних її виявах: літературі, образотворчому мистецтві, архітектурі, музиці, освіті тощо. Вивчення цієї дисципліни має на меті формування в майбутніх фахівців розуміння взаємозв'язку між подіями національної історії та явищами культури, розвитку навичок системного розгляду особливостей історико-культурних процесів, що відбувалися на українських землях від найдавніших часів до сьогодення.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Мета курсу є ознайомлення студентів з основними тенденціями та формами етнокультурного розвитку народів Північного Приазов'я. Вивчення цієї навчальної дисципліни забезпечує розуміння системного взаємозв'язку всіх складових частин такого багатопланового поняття, як культура, роль кожної з них у суспільному й духовному поступі України.

Основними завданнями вивчення дисципліни є розвиток здібностей аналізу джерел та літератури з питань формування та еволюції культури народів Північного Приазов'я через призму національно-культурного відродження.

Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі повинні:

знати: Давню та середньовічну історію Північного Приазов'я. Особливості формування етнічного складу населення Північного Приазов'я. Процес заселення Північного Приазов'я. Три шляхи колонізації. Причини та умови переселення окремих народів. Особливості культури народів Північного Приазов'я

вміти: застосування отриманих знань на практиці під час освітньо-виховного процесу у школі, а саме: збиранню місцевого матеріалу, створенню музеїв, організації освітньої роботи з краєзнавства на заняттях, уроках та в позашкільній роботі; використовувати відповідну термінологію, обговорювати факти та інтерпретації зрозумілою і чіткою мовою

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ЗДОБУВАЧАМИ
Не передбачено

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ
Не передбачено

SOFT-SKILLS, ЯКІ ФОРМУЮТЬСЯ В ОСВІТНЬОМУ КОМПОНЕНТІ

1. Комунікація
2. Критичне мислення
3. Вирішення проблем
4. Уміння формувати власну думку та приймати рішення
5. Емоційний інтелект
7. Управління знаннями
8. Створення презентацій
9. Системне і аналітичне мислення.

ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Вид заняття	Лекція	Практичне заняття	Самостійна робота	Всього (годин, кредитів)
Кількість годин денна форма	32	28	60	120 – 4 кр.
Кількість годин заочна форма	6	4	108	120 – 4 кр.

Підсумковий контроль – залік

ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Під час занять вітається активне включення здобувачів в обговорення, виконання практико-орієнтованих завдань, створюється творчий простір для формування практичних умінь і навичок роботи в різних галузях психологічної практики, дотримується студентоцентрований підхід до здобувачів. При оцінюванні враховується пізнавальна активність, креативність здобувачів, глибина засвоєного матеріалу.

Завдання викладач надає наприкінці заняття, а також висвітлює на сторінці Центру дистанційних освітніх технологій.

При опануванні курсу слід дотримуватись академічної доброчесності. Роботи повинні бути оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел, списування (в т.ч. із використанням мобільних девайсів), втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак

академічної недоброчесності є підставою незарахування роботи викладачем. У разі наявності плагиату в будь-яких видах робіт здобувач повинен повторно виконати роботу. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування (наприклад, сервіс центру дистанційних освітніх технологій).

Здобувачі вищої освіти можуть брати участь у Проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) <https://nuwm.edu.ua/sp/akademichnadobrochesnistj>

Здобувачі мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті.

Освітній процес під час військового стану здійснюється у синхронно-асинхронному форматі з обов'язковим дотриманням безпекового режиму під час повітряних тривог.

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Перелік тем	Кількість годин денна форма				Кількість годин заочна форма				Рекомендована література
	л	пр	ср	всього	л	пр	ср	всього	
Частина 1. Давня історія народів Північного Приазов'я									
Тема 1. Давня історія народів Північного Приазов'я	2				2				1,2, 4-6
Тема 2. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я	2	2			2	2			18
Тема 3. Соціально-економічні особливості розвитку суспільства гунів	2	2							
Тема 4: Готи: розселення та ідентифікація	2	2							1, 7
Частина 2. Північне Приазов'я в епоху середньовіччя									
Тема 5. Тюркський каганат та хозарський каганати. Кочові народи IX-XII ст.	2	2							1,2
Тема 6. Створення Кримського ханства									1,2, 22
Частина 3. Північне Приазов'я в нову та новітню добу									
Тема 7. Запорізька Січ та її соціально-економічний розвиток	2	2							8-10
Тема 8. Особливості формування етнічного складу населення Північного Приазов'я у 18-21 ст.	2	2			2	2			3,11-13
Тема 9. Греки	2	2							19, 20
Тема 10. Кримські татари	2	2							22
Тема 11. Караїми	2	2							23
Тема 12. Албанці	2	2							29
Тема 13. Євреї	2	2							26

Тема 14. Етнічні німці	2							27, 28
Тема 15. Меноніти	2	2						21
Тема 16. Болгари	2	2						14-18
Тема 17. Чехи	2	2						25
Разом	32	28			6	4		

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Частина 1. Давня історія народів Північного Приазов'я
Тема 1. Давня історія народів Північного Приазов'я Степи Східної Європи в давнину. Кіммерійці. Скіфи. Сармати. Грецька колонізація. Велике переселення народів
Тема 2. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я Землеробство. Городництво та садівництво. Виноградарство і виноробство. Скотарство. Рибальство та полювання. Металургія і металообробка. Керамічне виробництво. Скловаріння. Обробка дерева і кістки. Ткацтво та прядіння. Монетна справа.
Тема 3. Соціально-економічні особливості розвитку суспільства гунів Соціальна організація, життя, побут, звичаї гунського суспільства до правління Аттіли. Суспільство гунів за правління Аттіли. Матеріальна культура і військове мистецтво гунів.
Тема 4: Готи: розселення та ідентифікація Розселення та термінологія. Походження готів. Способи ідентифікації в археології, антропології та генетиці. Лінгвістичний вплив. Антропологічні аспекти в оцінці черняхівського населення та готів. <i>Генетичний ідентифікатор ранніх готів</i> . Готи в Черняхівській культурі. Готи в Криму
Частина 2. Північне Приазов'я в епоху середньовіччя
Тема 5. Тюркський каганат та хозарський каганати. Кочові народи IX-XII ст. Тюркський каганат. Хозарський каганат. Кочові народи IX-XII ст. Золота Орда.
Тема 6. Утворення Кримського ханства Утворення Кримського ханства. Суспільний устрій та культура ханства. Держава Феодоро в Криму.
Частина 3. Північне Приазов'я в нову та новітню добу
Тема 7. Запорізька Січ та її соціально-економічний розвиток Причини виникнення, дати та місцезнаходження основних січей. Поняття «Паланка» та визначте особливості устрою Самарської та Кальміуської паланок. Нова Дніпровська лінія. Ліквідація Запорізької Січі. Основні риси культури Запорізької Січі.
Тема 8. Особливості формування етнічного складу населення Північного Приазов'я у 18-21 ст. Поняття «Північне Приазов'я» та заселення регіону. Етнолінгвістична структура населення Запорізького Приазов'я у довоєнний період (1920-1941 рр.). Етнолінгвістична структура населення Запорізького Приазов'я у післявоєнний період
Тема 9. Греки. Причини переселення. Територія розселення. Особливості побуту. Національні свята. Особливості релігії.

Тема 10. Кримські татари Територія розселення. Особливості побуту. Національні свята. Особливості релігії.
Тема 11. Караїми Територія розселення. Особливості побуту. Національні свята. Особливості релігії.
Тема 12. Албанці Територія розселення. Особливості побуту. Національні свята. Особливості релігії.
Тема 13. Євреї Територія розселення. Особливості побуту. Національні свята. Особливості релігії.
Тема 14. Етнічні німці Територія розселення. Особливості побуту. Національні свята. Особливості релігії.
Тема 15. Меноніти Територія розселення. Особливості побуту. Національні свята. Особливості релігії.
Тема 16. Болгари Територія розселення. Особливості побуту. Національні свята. Особливості релігії.
Тема 17. Чехи Територія розселення. Особливості побуту. Національні свята. Особливості релігії.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1	Написання реферату (теми рефератів на сайті ЦОДТ)
2	
3	

Докладний опис завдань для самостійної роботи представлений на сайті ЦОДТ.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Степи Східної Європи в давнину.
2. Кімерійці. Скіфи. Сармати.
3. Грецька колонізація.
4. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я: землеробство.
5. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я: Городництво та садівництво. Виноградарство і виноробство.

6. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я: Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я: Скотарство.
7. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я: Рибальство та полювання.
8. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я: Металургія і металообробка.
9. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я: Керамічне виробництво.
10. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я: Скловаріння. Обробка дерева і кістки.
11. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я: Ткацтво та прядіння.
12. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я: Монетна справа.
13. Економічний розвиток грецьких міст-полісів Північного Причорномор'я: Соціально-економічні особливості розвитку суспільства гунів
14. Велике переселення народів
15. Соціальна організація, життя, побут, звичаї гунського суспільства до правління Аттіли.
16. Суспільство гунів за правління Аттіли.
17. Матеріальна культура і військове мистецтво гунів.
18. Готи: Розселення та термінологія.
19. Походження готів. Способи ідентифікації в археології, антропології та генетиці.
20. Готи в Черняхівській культурі.
21. Готи в Криму
22. Тюркський каганат.
23. Хозарський каганат.
24. Кочові народи IX-XII ст.
25. Золота Орда.
26. Утворення Кримського ханства.
27. Суспільний устрій та культура ханства.
28. Держава Феодоро в Криму.
29. Причини виникнення, дати та місцезнаходження основних Запорізьких січей.
30. Поняття «Паланка». Особливості устрою Самарської та Кальміуської паланок.
31. Нова Дніпровська лінія.
32. Ліквідація Запорізької Січі.
33. Основні риси культури Запорізької Січі.
34. Особливості формування етнічного складу населення Північного Приазов'я у 18-21 ст.
35. Поняття «Північне Приазов'я» та заселення регіону.
36. Етнолінгвістична структура населення Запорізького Приазов'я у довоєнний період (1920-1941 рр.).
37. Етнолінгвістична структура населення Запорізького Приазов'я у післявоєнний період (після 1945 р.)
38. Культура та побут маріупольських греків

39. Культура та побут менонітів
40. Культура та побут албанців
41. Культура та побут чехів
42. Культура та побут кримських татар
43. Культура та побут євреїв
44. Культура та побут приазовських болгар
45. Культура та побут караїмів
46. Національні свята кримських татар
47. Весільні звичаї албанців
48. Кухня караїмів
49. Сільське господарство менонітів
50. Національні свята приазовських болгар
51. Національні традиції мелітопольських євреїв
52. Кухня кримських татар
53. Етнографічні особливості урумів та румеїв
54. Національні свята кримських татар
55. Родильні обряди албанців
56. Кухня маріупольських греків

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Методи навчання	Форми і засоби оцінювання
проблемний виклад, пояснення, опрацювання наукових досліджень, спостереження і аналіз випадків, аналітичний метод, синтетичний метод, пояснювально-ілюстративний метод, навчальні дискусії, створення ситуацій пізнавальної новизни	Поточний контроль: захист презентації, доповідь, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий залік.
пояснення, опрацювання наукових досліджень, спостереження і аналіз випадків, самостійна робота студентів, частково-пошуковий метод, виконання індивідуальних навчальних завдань, методи інтерактивного навчання, створення ситуації зацікавленості, самостійна робота студентів	Поточний контроль: захист презентації, доповідь, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий залік.
спостереження і аналіз випадків, методи інтерактивного навчання, створення ситуації зацікавленості, самостійна робота студентів, частково-пошуковий метод, виконання індивідуальних завдань, метод вправ	Поточний контроль: практичний контроль (добірка практичних вправ, проведення практичних вправ на занятті, виконання), виконання творчих завдань, самоконтроль і особиста рефлексія. Підсумковий

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ФОРМ І ВИДІВ КОНТРОЛЮ

Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/> та «Положення про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/>.

Бально-накопичувальна система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з кожного освітнього компонента містить поточний, підсумковий контроль знань та оцінювання самостійної роботи. Робота здобувачів на навчальних заняттях оцінюється за видами навчальної діяльності. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні роботи здобувачів на навчальних заняттях складає 30 балів. Самостійна робота є видом навчальної діяльності здобувача, яка підлягає оцінюванню. Викладач визначає види самостійної роботи здобувачам. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні самостійної роботи здобувачів складає 30 балів.

Підсумковий контроль знань – вид контролю, який проводиться наприкінці навчального семестру у формі заліку, раліку/диференційного заліку.

Загальний бал (ЗБ) з освітнього компонента складається з суми балів, отриманих за навчальну, самостійну роботу та підсумковий контроль знань.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи (КР), загальний бал рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; КР = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено проходження навчальної практики (НП), загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ_{ОК} + НП) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; НП = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи та проходження навчальної практики, загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР + НП) / 3$, де ЗБ = 100 балів; КР = 100 балів; НП = 100 балів.

	Бально-накопичувальна система здобувача з освітнього компонента	Частина 1			Частина 2			Частина 3				
Види навчальної												
	Робота на навчальних заняттях (максимальний сумарний бал – 30):											
	Усна доповідь					18						
	Підготовка презентації					6						
	Розробка структурно-логічних схем				2	2	2					
		30										
	Самостійна робота студента (максимальний сумарний бал – 30):											

	Написання реферату	30						
	Підсумковий контроль: залік (максимальний бал – 40)	40						
	Загальний бал (максимальний бал – 100)	100						

Оцінювання видів навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Максимальна кількість балів та вимоги до їх накопичення
Усна доповідь (максимум 3 б.)	
3 б.	Доповідь виконана згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено широкий аналіз проблеми
2 б.	Доповідь виконана згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено достатній аналіз проблеми, але є деякі недоліки
1 б.	У доповіді є багато недоліків, відсутній додатковий матеріал
Критерії оцінювання презентації (максимум 1 б.)	
1б.	Наявність презентації
Розробка структурно-логічних схем	
1 б.	за розробку структурно-логічної схеми з конкретного питання,
1 б.	за розкриття теми за розробленою структурно-логічною схемою
Критерії оцінювання реферату (максимум 30 б.)	
Відмінно 27-30 б.	27-30 б. Виконано всі вимоги до написання, обсягу й захисту реферату; виявлено самостійність розробки теми на основі поглибленого вивчення першоджерел і літератури до неї; чітко визначено проблему й переконливо обґрунтовано її актуальність і новизну; проведено аналіз різних точок зору науковців на проблему; сформульовано новий аспект аналізованої проблеми й викладено власну позицію; тему розкрито повністю, питання викладено грамотно, стисло і послідовно відповідно до складеного плану; зроблено правильні логічні висновки та узагальнення. витримано обсяг реферату й дотримано вимоги до його зовнішнього оформлення; під час захисту виявлено повноту і глибину знань з теми; дано правильні відповіді на додаткові питання. Виконано всі вимоги до написання, обсягу й захисту реферату; виявлено самостійність розробки теми на основі поглибленого вивчення першоджерел і літератури до неї; чітко визначено проблему й переконливо обґрунтовано її актуальність і новизну; проведено аналіз різних точок зору науковців на проблему; сформульовано новий аспект аналізованої проблеми й викладено власну позицію; тему розкрито повністю, питання викладено грамотно, стисло і послідовно відповідно до складеного плану; зроблено правильні логічні висновки та узагальнення. витримано обсяг реферату й дотримано вимоги до його зовнішнього оформлення; під час захисту виявлено повноту і глибину знань з теми; дано правильні відповіді на додаткові питання

Відмінно 21-26 б.	21-26 Виконано всі вимоги до написання, обсягу й захисту реферату; виявлено самостійність розробки теми на основі вивчення першоджерел і літератури до неї; чітко визначено проблему й обґрунтовано її актуальність і новизну; проведено аналіз різних точок зору науковців на проблему; сформульовано новий аспект відомої проблеми й викладено власну позицію; тему розкрито повністю, питання викладено грамотно, стисло і послідовно; зроблено правильні логічні висновки та узагальнення. витримано обсяг реферату й дотримано вимоги до його зовнішнього оформлення; під час відповіді на додаткові запитання допущено незначні огріхи
Добре 20-17 б.	20-17 Виконано всі вимоги до написання, й захисту реферату; витримано обсяг і дотримано вимоги до його зовнішнього оформлення; чітко визначено проблему й обґрунтовано її актуальність; виявлено вміння відбирати найважливіший матеріал, що стосується теми; зроблено короткий аналіз різних точок зору науковців на проблему й викладено власну позицію; тему розкрито повністю й сформульовано докладні висновки; виявлено повноту знань з теми достатньо повно дано правильні відповіді на додаткові питання
Добре 16-14 б.	16-14 Виконано всі вимоги до написання, й захисту реферату; витримано обсяг і дотримано вимоги до його зовнішнього оформлення; визначено проблему й обґрунтовано її актуальність; виявлено вміння відбирати найважливіший матеріал, що стосується теми; зроблено короткий аналіз різних точок зору науковців на проблему й викладено власну позицію; тему розкрито повністю й сформульовано докладні висновки; виявлено повноту знань з теми; під час викладу інформації та відповіді на додаткові запитання допущено мовленнєві помилки.
Добре 11-13 б.	11-13 Дотримано основні вимоги до реферату, його оформлення та захисту, але при цьому допущено деякі недоліки; обґрунтовано актуальність проблеми, але не доведено новизну її; питання викладено стисло, ясно, послідовно, але допущено незначні граматичні помилки; зроблено правильні висновки та узагальнення, але порушено послідовність їх викладу; наявні певні неточності у викладенні матеріалу; допущено незначні помилки в мовленнєвому оформленні реферату.
Задовільно 11-10 б.	11-10 Дотримано основні вимоги до реферату, його оформлення та захисту, але при цьому допущено деякі недоліки; обґрунтовано актуальність проблеми, але не доведено новизну її; питання викладено стисло, ясно, послідовно, але допущено граматичні помилки; зроблено правильні узагальнення, але порушено послідовність їх викладу; наявні певні неточності у викладенні матеріалу; висновки не чіткі; допущено незначні помилки в мовленнєвому оформленні
Задовільно 9-7 б.	9-7 Основні вимоги до реферату і його захисту виконані, але при цьому допущені недоліки; є неточності у викладі матеріалу, порушено зв'язки між його частинами; порушено логічну послідовність у судженнях і висновках; не витримано обсяг реферату; є недоліки в оформленні; допущено граматичні помилки у мовному оформленні матеріалу; на додаткові питання під час захисту дано неповні відповіді. Основні вимоги до реферату і його захисту виконані, але при цьому допущені недоліки; є неточності у викладі матеріалу, порушено зв'язки між його частинами; відсутні логічна послідовність у судженнях і висновках; не витримано обсяг реферату; є

	недоліки в оформленні; допущено граматичні помилки у мовному оформленні матеріалу; на додаткові питання під час захисту дано неповні відповіді.
Задовільно 6-4 б.	6-4 Основні вимоги до реферату і його захисту виконані не в повному обсязі, не доведено актуальності, відсутня новизна проблеми; допущено помилки в змістовому і мовному оформленні; допущено істотні недоліки у викладі інформації, її послідовності; тему розкрито лише частково; допущено фактичні помилки в змісті або під час відповіді на додаткові питання; під час захисту не зроблено висновки
Задовільно 1-3 б.	1-3 Допущено відступи до вимог написання і захисту реферату; допущено помилки в змістовому і мовному оформленні; актуальність і новизна не розкриті; є істотні недоліки у викладі інформації, її послідовності; тему розкрито лише частково; допущено фактичні помилки в змісті або під час відповіді на додаткові питання; під час захисту не зроблено висновки, допущено мовні і мовленнєві помилки, є відступи від вимог до реферування
Незадовільно 0 б.	Тему реферату не розкрито; виявлено істотне нерозуміння досліджуваної проблеми; не дотримано основних вимог до написання реферату і його захисту.
Незадовільно 0 б.	Реферативну роботу не виконано.

Підсумковим контролем на освітньому компоненті є письмовий **залік**, на його складання надається 40 балів. Залік включає 2 теоретичні питання (максимально по 10 балів за кожне), та 20 тестових завдань (по 1 балу за вірну відповідь) з усіх тем, які входять до програми освітнього компоненту.

Критерії оцінювання підсумкового контролю:

Характеристика критеріїв оцінювання знань	Якісна шкала	Оцінювання теоретичного питання, практичного завдання	За 40 бальною шкалою
Високий рівень Характеризується глибокими, міцними, узагальненими, системними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	відмінно	9-10	36-40
Високий рівень Характеризується глибокими і міцними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має частково дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	добре	8	33-35
Достатній рівень	добре	6-7	30-32

Характеризується знаннями суттєвих ознак, понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними. Студент самостійно засвоює знання у стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, синтезом, узагальненням, порівнянням, абстрагуванням), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки.			
Середній рівень Знання неповні, поверхневі. Студент відновлює основний навчальний матеріал, але недостатньо осмислено, не вміє самостійно аналізувати, робити висновки. Здатний вирішувати завдання за зразком. Володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.	задовільно	5	27-29
Початковий рівень Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, обумовлюється початковим уявленням про предмет вивчення.	задовільно	3-4	24-26
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач.	Не зараховано (з можливістю повторного складання)	2-3	21-23
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватись при виконанні практичних задач, незнання основних фундаментальних положень	Не зараховано (з обов'язковим повторним вивченням освітнього компонента)	0-1	1-20

Оцінювання результатів навчання в Університеті здійснюється відповідно до 100-бальної шкали:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для заліку, курсової роботи, практики, диференційованого заліку	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	ґ	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--	---

ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ОТРИМАНИХ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, регулюється Положенням про порядок визнання результатів навчання у процесі неформальної освіти в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького <http://surl.li/lgwzd>

Викладач надає здобувачам актуальну інформацію про підвищення рівня професійної підготовки та можливе перезарахування результатів, отриманих у неформальній освіті. Такі рекомендації надаються здобувачам на сторінках освітніх компонентів на ЦОДТ, а також в telegram-групах.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Основна література:

1. Історія міст і сіл УРСР: Запорізька область. – К.: Наукова думка. – 1970. – 347 с.
2. Давня історія України. Т. 1-2. – К.: Вища школа, 1997. Т.1.- 423 с.
3. Кочерга Б. М., Афанасьєва Л. В., Александров В. М., Александрова Г. І., Глинська Л. Ф. Народи Північного Приазов'я (етнічний склад та особливості побутової культури) / Мелітопольський держ. педагогічний ін-т. — Запоріжжя : Просвіта, 1997. — 176с.
4. Запорізька область: природа, історія, архітектура, культура: ілюстрована енциклопедія: в 2 кн. — Запоріжжя : Дике Поле, 2008.
5. Войтович Л. Готи на території України: результати досліджень на початок ХХІ століття // Археологічні дослідження Львівського університету. – Випуск 11. – Львів, 2008. – С.35–64 <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/3-22.pdf>
6. Історія рідного краю (з найдавніших часів до ХV ст.) [Текст] : Підруч. для 7 кл. середньої загальноосвітньої шк. / Г. М. Тощев [и др.]; ред. Ф. Г. Турченко. - Запоріжжя : Прем'єр, 2002. - 123 с.
7. Жданович, О. Воїни степів. Гуни на території України [Текст] / Олеся Жданович ; худож. Сергій Шаменков. - Київ : Темпора, 2017
8. Лях С. Р. Історія рідного краю: Запорізький край у козацьку добу (ХVІ-ХVІІІ ст.) [Текст] : Підруч. для 8 класу середньої загальноосвітньої школи / С. Р. Лях, О. К. Лях ; ред. Ф. Г. Турченко. - Запоріжжя : Прем'єр, 2002. - 192 с.
9. Молдавський Р. Нова Дніпровська лінія укріплень (1770-1791 рр.) / Запорізьке наукове товариство ім. Я.Новицького ; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України. Запорізьке відділення ; Східний ін-т українознавства ім. Ковальських - Запорізька філія. — Запоріжжя : Тандем-У, 2007. — 85с. (Запорізька спадщина; Вип.16).
10. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. В 3 т. Львів: Промінь, 1900-1991. Т.1. 387 с.; Т.2. 391 с.; Т.3. 378 с.
11. Бойко А. В., Турченко Ф. Г. Історія рідного краю: (Запорізька область): ХVІІІ - початок ХХ ст. Підручник для 9 кл. середньої загальноосвітньої школи / Ф.Г. Турченко (ред.) — Запоріжжя : Прем'єр, 2003. – 128 с.
12. Мороко В. М., Турченко Ф. Г. Історія рідного краю (Запорізька область): 1939-2001 рр. / Під ред. Турченко Ф. Г. – Запоріжжя: Прем'єр, 2001. – 224 с.
13. Усна історія Степової України: Запорізький край / Ред. кол. тому: А. Бойко (гол. ред.), Н. Швайба (наук. ред.), В. Козирев (відп. секр.), Н. Белік, Ю. Головка, В. Мільчев, В. Ткаченко. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського;

- Інститут усної історії Запорізького національного університету; Запорізьке наукове товариство ім. Я. Новицького; Запорізьке обласне Товариство охорони пам'яток історії та культури. – Запоріжжя: АА Тандем, Т. 1-11. <http://resource.history.org.ua/item/11237>
14. Поземельні відносини у приазовських болгар в другій половині XIX –на початку XX ст.// Наукові записки. Інститут української археографії та джерелознавства ім.М.С.Грушевського НАН України. –Т.5. –К.,1999. –С.196-209.
 15. Освіта та рівень письменності приазовських болгар у другій половині XIX –на початку XX ст.// Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII-XIX століття. –Вип.6. –Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2001. –С.205-209.
 16. Приазовський район. Пам'ятки історії// Пам'ятки історії та культури Запорізької області. –Вип.3 (Приазовський, Приморський, Чернігівський, Якимівський райони). –Запоріжжя, 2001. –С.14-37 (у співавторстві з В.Г.Ткаченком та В.Олександровим).
 17. Міграції болгар і гагаузів у Таврійській губернії після російсько-турецької війни 1877-1878 рр.// Дриновський збірник. –Т.ІІІ. –Харків-Софія: Академічне вид-во ім. проф. Марина Дринова, 2009. –С.276-285.
 18. Висвітлення процесу болгарської колонізації Північного Причорномор'я в історико-етнографічних студіях М.С.Державіна// Дриновський збірник. –Т.ІV. –Харків-Софія: Академічне вид-во ім. проф. Марина Дринова, 2010. –С.565-571
 19. Греки на українських теренах: Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти / авт.: М. Дмитрієнко, В. Литвин, В. Томазов, Л. Яковлєва, О. Ясь; вступ. ст. В. Смоля. – К.: Либідь, 2000. – 488 с.
 20. Азовські греки. <https://www.azovgreeks.com/>
 21. Белікова М. Меноніти півдня України: історія, культура, туризм : монографія. – Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2022. – 356 с. :
 22. Возгрін В.Є. Історичні долі кримських татар. - М., 1992. - 331 с.
 23. Караїми Мелітополя: чисельність, розселення, зайнятість (історичний аспект) // Культурно-духовні засади історичної долі кримських караїмів: традиції та сучасність. – Мелітополь, 2012. – С. 97-104.
 24. Караїми України. <https://ukrainekaraim.com.ua/>
 25. Мохов В. В. Мелітопольські чехи - звідки вони? // Мелітопольский краеведческий журнал, 2014, № 4, с. 68-72
 26. Євреї Мелітополя. Т. 1. Кумок В., Воловник С. — Мелітополь: ООО "Издательский дом МГТ", 2012 — 815 с
 27. Євтух В. Б., Чирко Б. В. Німці в Україні (1920-1990-і роки). - К.: Інтел, 1994. - С. 3.
 28. Васильчук В. Німці України: суспільно-політичний та національні аспекти XX - початок XXI ст.: Дис. ... докт. істор. наук. - К., 2006.
 29. Документи та матеріали до історії приазовських албанців // Старожитності Південної України. Випуск 18 // Упорядники А.Бойко, Л.Брацило, І.Козлова, В.Мільчев, О.Тедєєв. – Запоріжжя, 2006. – 168 с.
- Додаткова література:**
30. Запорізька область: динаміка розвитку (1939-2009): Науково-допоміжний бібліографічний покажчик. – Запоріжжя: Дике Поле, 2008. – 232 с.
 31. Мороко В. М. Історія рідного краю. 11 клас [Текст] : Підручник для 11 кл. загальноосвіт. навч. закладів / В. М. Мороко, Ф. Г. Турченко. - Запоріжжя : Прем'єр, 2003. - 224 с.
 32. Ігнатуша О. М. Історія рідного краю. Запоріжжя. 10 клас [Текст] : Підручник / О. М. Ігнатуша [и др.] ; ред. Г. Ф. Турченко. - Запоріжжя : Прем'єр, 2003. - 224 с.
 33. Історія рідного краю. Запоріжжя [Текст] : Підручник для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Г. М. Тощев [и др.] ; ред. Ф. Г. Турченко. - Запоріжжя : Прем'єр, 2005. - 127 с.

34. Лях С. Р. Історія рідного краю. Запоріжжя [Текст] : Підручник для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. / С. Р. Лях, О. К. Лях ; ред. Ф. Г. Турченко. - Запоріжжя : Прем'єр, 2005. - 188 с.
35. Ігнатуша О. М. Історія рідного краю. Запоріжжя [Текст] : Підручник для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О. М. Ігнатуша [и др.] ; ред. Ф. Г. Турченко. - Запоріжжя : Прем'єр, 2005. - 223 с.
36. Мороко В. М. Історія рідного краю [Текст]: Підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл. / В. М. Мороко, Ф. Г. Турченко ; ред. Ф. Г. Турченко. - Запоріжжя : Прем'єр, 2006. - 176 с.
37. Ігнатуша О. М. Історія рідного краю. 10 клас [Текст]: [Запоріж обл.: 1914-1939 рр.] : підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О. М. Ігнатуша, В. Г. Ткаченко, Г. Ф. Турченко ; за ред. проф. Турченка Ф. Г. - Запоріжжя : Прем'єр, 2006. - 159 с.
38. Кам'янка-Дніпровська: до 225-річчя від заснування міста: Бібліографічний покажчик. – Запоріжжя: АА: Тандем, 2011.- 76 с. (Серія «Міста і села Запорізької області» вип.4»)
39. Константінова В.М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861-1904 роки). – Запоріжжя: АА Тандем, 2010. – 596 с.
40. Кочергін І.О. Земське самоврядування Катеринославщини (персоно логічний вимір): Монографія. – Дніпропетровськ: Герда, 2011. – 216 с.
41. Крилов М. Пам'ять втрачених сіл (зниклі ойконіми Запоріжжя: 1945- 2000): Довідник / Мелітопольський держ. педагогічний ун-т. Міжкафедральна лабораторія комплексного краєзнавства. — Мелітополь : Мелітополь, 2002. — 72с.
42. Лиман І. І. Державна церква і державна влада: Південна Україна (1775-1861) / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України. Запорізьке відділення ; Бердянський держ. педагогічний ун-т ; Запорізьке наукове товариство ім. Я.Новицького ; Східний ін-т українознавства ім. Ковальських. Запорізька філія. — Запоріжжя : РА "Тандем-У", 2004. — 400с.
43. Мільчев В.І. Нариси з історії запорізького козацтва XVIII століття (спроба історичної реконструкції на основі писемних джерел) / Володимир Мільчев; Запоріж. наук. т-во ім. Я. Новицького [та ін.]. — Запоріжжя : Тандем-У, 2009. — 108 с.
44. Новицький Я. П. Твори: у 5 т. / НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського ; Інститут історії України ; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського; Запорізький національний ун-т ; Запорізьке наукове товариство ім. Я.Новицького / Павло Сохань (голов.ред.) — Запоріжжя : АА Тандем, 2007. — 508с.
45. Формування митної мережі Південної України (1775-1819) / Запорізьке наукове товариство ім. Я.Новицького ; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України - Запорізьке відділення ; Східний ін-т українознавства ім. Ковальських - Запорізька філія / А. Бойко (наук.ред.), Ю. Головка (упоряд.). — Запоріжжя: Тандем-У, 2007. — 608 с.

Електронні ресурси -

1. Ресурси Запорізької обласної бібліотеки ім. М.Горького. Режим доступу: <http://zounb.zp.ua/node/850>
2. dfn.mdpu.org.ua
3. eprints.mdpu.org.ua/
4. <http://library.mdpu.org.ua/>
5. <http://ver.mdpu.org.ua/>
6. Ізборник <http://litopys.org.ua/>

7. Інститут історії України http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=NANU024&P21DBN=NANU024&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=brief_elib&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ITOM=&S21COLORTERMS=1&S21STR=37%2F%D0%86-90
8. Інститут української археографії та джерелознавства <http://archeos.org.ua/>

Публікації з освітнього компонента викладачів освітньої програми, з якими можна ознайомитися в репозиторії <http://eprints.mdpu.org.ua> та у вільному доступі у мережі Інтернет:

Shkoda N., Krylova A. (2024). The development of Ukrainian archeology in the second half of the 19th – 30s of the 20th century in the context of women's history: a source-based review. *Skhidnoievropeyskyi Istorychnyi Visnyk* [East European Historical Bulletin], 30, 24–33. doi: 10.24919/2519-058X.30.299916 <http://eehb.dspu.edu.ua/issue/view/17818>

Krylova A. (2020). Historical maps in GIS: scientific and methodological aspect (Molochna German settlement maps as example). *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 5/47, 466–485. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217779>

Крилова А.М., Шкода Н.А. Житлові споруди народів Північного Приазов'я як елемент культурної спадщини. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського, серія «Історичні науки»*. Том 32 (71) № 2 (2021). С.214-218 <https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/32-71-2>